

597 LANGE, Christian. Revisiting hell's angels in the
İzbanı Quran. *Locating hell in Islamic traditions*. Ed.
230020 Christian Lange. Leiden: Brill, 2016, (Islamic History
and Civilization, 119), pp. 74-99.

22 Ekim 2017

MADE YAYINLANDI
SONRA GELEN DOKI

1098 LANGE, Christian. Revisiting hell's angels in the
Lehennan Quran. *Locating hell in Islamic traditions*. Ed.
030203 Christian Lange. Leiden: Brill, 2016, (Islamic History
Zebani and Civilization, 119), pp. 74-99.
230030

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

30 Nisan 2019

Zebānī ← poet

19 ŞUBAT 1992

(Cehenemde neden 19 zebānī bulunduğundan fet-
refesi yapılıyor).

(F. er-Raḍ, Levāmī, 75-76, 330 vd. (Ahm)
B.Ş.

Hözenetunn nār, - Zebānī - KLM
Ahmī, Rukūb Meānī, XXIV, 75
DIA KLP 297. 211 ALW-R

Zebānī

Raḍ, Tafsīr, XXXII, 25.

Zebānī

DIT

Ibn Kesir, en-Nihaye,
II, 236

كتاب شجرة اليفيين

وتخليق نور سيد المرسلين وبيان حال الخلائق
يوم الدين

تأليف

الشيخ الإمام العالم العلامة
أبي الحسن الأشعري

Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Ansiklopedisi
Kütüphanesi

Kayıt No. : 11501

Tashif No. : 777.4
ESA.Ş

تحتوى وترجمة الى الإسبانية وفهارس
للكثورة كوشى كاستيلو

امانة الدولة للتعاون الدولي ووزير يوا اميركا
المعهد الاسباني العسكري للثقافة

مدير 1987

يقبض⁽⁶³⁵⁾ من اللعبة بقاد إلى النار وهو [101r] ينادي واشباباه وأحسن⁽⁶³⁶⁾ صورناه [101r]
ويقاد بها إلى النار⁽⁶³⁷⁾ وكم من امرأة من أمشي قبض بناصيتها ويقاد بها إلى النار⁽⁶³⁸⁾ وهي
تنادي وافصحتاه واهتك⁽⁶³⁹⁾ ستره⁽⁶⁴⁰⁾ حتى ينتهوا بها إلى مالك . فإذا نظر مالك إليهم
يقول للملائكة: من هؤلاء الذين لا تسود وجوههم ولم تزرق أعينهم ولم توضع السلاسل
والأغلال⁽⁶⁴¹⁾ في أعناقهم فتقول الملائكة هكذا أمرنا أن نأتي بهم على هذه الصورة فيقول لهم
مالك: يا معشر الأشقياء من أنتم فيقولون: نحن من أمة محمد - صلى الله عليه وسلم - .

وروي [101v] في الخبرنا قادنهم⁽⁶⁴²⁾ الملائكة ينادون واحمداه فإذا رآوا مالكا ينسون
اسم محمد - صلى الله عليه وسلم - من هيته فيقول لهم مالك⁽⁶⁴³⁾: من أنتم . فيقولون:
نحن من أنزل عليهم القرآن ومن بسم شهر رمضان . فيقول مالك: ما أنزل الله القرآن إلا
على محمد - صلى الله عليه وسلم - فإذا سمعوا اسم محمد صلى الله عليه وسلم⁽⁶⁴⁴⁾ -
ساحوا بأجمعهم: نحن من أمة . فيقول لهم مالك: أما كان لك في القرآن زجر من المصاصي
فلم عصيتهم فإذا أوقفهم على شفير جهنم نظروا إليها وعلى الزبانية [102r] فيقولون: يا
مالك . إني⁽⁶⁴⁵⁾ لنا حتى نكي على أنفسنا . فيأذن لهم فيكون الدعوى حتى لم يبق دعوى
فيكون دعا فيقول مالك: ما أحسن هذا البكاء . لو كان لكم في الدنيا⁽⁶⁴⁶⁾ . لما سكتم
النار اليوم .

[٤١] باب في ذكر الزبانية

قال منصور بن عثان⁽⁶⁴⁷⁾ رحمه الله تعالى : بلقي⁽⁶⁴⁸⁾ أن لملك أيد وأرجل بعدد

635.-L يقبض

636.-R حسن

637.-S om. desde

638.-S om. desde

639.-S وأهتك

640.-S ستره

641.-S om.

642.-R نضم

643.-R ملك

644.-R om. desde

645.-L y S أن

646.-S add. لرم

647.-R y S ستره

648.-L بلقي

douisés d'Indochine et d'Indonésie, Paris 1948, Eng. tr. W.F. Vella, Honolulu 1968; S. Maqbul Ahmad, *ET² art. ʔUḤRĀFIYĀʔ*; Chau Ju-Kua, *Chu fan-chi*, ed. and tr. Fr. Hirth and W.W. Rockhill, Amsterdam 1966; O.W. Wolters, *Early Indonesian commerce. A study of the origins of Sri Vijaya*, Ithaca, N.Y. 1967; idem, *The fall of Sri Vijaya in Malay history*, London 1970; F. Viré, *L'Océan indien d'après le géographe... AL-IDRISI... Extraits traduits et annotés du «Livre de Roger»*, in P. Ottino (ed.), *Etudes sur l'Océan indien*, St. Denis de la Réunion 1979; G.R. Tibbetts, *A study of Arabic texts containing material on South-East Asia*, London 1979, 104 and n. 14; A. Abeydeera, *Taprobane, Ceylan ou Sumatra? Une confusion féconde*, in *Archipel*, xlix (1994), 87-124.

(G.R. TIBBETTS and SHAWKAT M. TOORAWA)

✓ **AL-ZABĀNIYYA** (A.), a word found in Kurʾān, XCVI, 18, usually interpreted by the commentators as the guardians of Hell or else the angels who carry off the souls at death [see MALĀʾIKA. 1]. A. Jeffery, *The foreign vocabulary of the Qurʾān*, Baroda 1938, 148, thought that an origin from Syriac *zabūrā*, the *ductores* who, says Ephraim Syrus, lead the departed souls for judgment was likely; but W. Eilers, *Iranisches Lehngut im arabischen*, in *Indo-Iranian Jnal.*, v (1962), 220, favoured an Iranian etymology, from MP *zen(dān)bān* "warder, keeper of a prison", NP *zindānbān*.

Bibliography: Given in the article. (ED.)

AL-ZABBĀʾ, the more common of the two Arabic names given in the Islamic sources to the famous Queen of Tadmur/Palmyra, the other being Nāʾila, undoubtedly identifiable with the Greek and Aramaic forms of her name, Zenobia and Bath-Zabbay, both attested epigraphically. Al-Zabbāʾ "the hairy (?)" was possibly her surname while Nāʾila was her given name.

In spite of embroideries and accretions that have accumulated around her in the Islamic sources, these are valuable as they document the Arab profile of the history of al-Zabbāʾ, on which the Classical sources are silent, just as the Arabo-Islamic sources are silent on the Roman profile. The two sets of sources thus complement each other and the task of scholarship is to disentangle fact from fiction in the Islamic sources, and so reach the kernel of historical truth which they undoubtedly have.

Al-Zabbāʾ appears in these sources as the daughter of one ʿAmr b. al-Zarib, the ruler of Djazīra (Mesopotamia) and part of al-Shām. A military encounter between him and the Tanūkhid king of al-Hīra, Djadhīma [q.v.], left him dead, and al-Zabbāʾ's subsequent history became a story of revenge. She offered Djadhīma her hand in marriage, pretending that this would unite and strengthen their respective realms, and invited him to come to her in Palmyra. His counsellor, Kaṣīr, warned him of the ruse, but Djadhīma did not listen and proceeded from his castle on the Euphrates, Bakka, to Palmyra, where he was trapped and where he died a dolorous death after al-Zabbāʾ asked her maid to open the veins in his arm. As a result, she became herself the object of revenge. Kaṣīr returned to al-Hīra, where he asked ʿAmr b. ʿAdī, Djadhīma's nephew and adopted son (who became the first Lakhmid king), to avenge the death of his uncle. This ʿAmr finally did by a ruse reminiscent of that of the Trojan Horse, which enabled him to enter Palmyra and overpower its garrison. Al-Zabbāʾ, however, fled and died by her own hand after she sucked her poisoned seal-ring, thus avoiding being killed by ʿAmr.

The sources also speak of her construction of two

castles on both banks of the Euphrates, one for herself and another for her sister Zabība, and of her campaign in north Arabia against Dūma and Taymāʾ and their two fortresses Mārid and al-Ablak. This campaign and the episode involving Djadhīma and ʿAmr gave rise to many attractive Arabic proverbs.

The kernels of truth in these Islamic accounts may be presented as follows: (i) On chronological and other grounds, the encounter with Djadhīma is perfectly credible and it is just possible that Djadhīma did indeed meet his death at al-Zabbāʾ's hands. As for her own death, its Arabic account has to be wholeheartedly rejected since the incontestable Greek and Latin sources testify to her defeat by the Roman emperor Aurelian in A.D. 272, whose triumph in Rome she later graced. But Lakhmid participation in Aurelian's campaign against her is probably historical.

(ii) Her campaign against Dūma and Taymāʾ is also possible to accept, as is her construction of a castle on the Euphrates. Palmyra was a great caravan city, and it was natural that al-Zabbāʾ should have wanted to annex these important trade stations controlling the routes to Arabia and Mesopotamia. Her foundation on the Euphrates is attested in the Greek sources and is known as Zenobia, present-day Ḥalabiyya.

The extraordinary career of al-Zabbāʾ impressed the pre-Islamic poets of 6th-century Arabia, fragments of whose poetry on her have survived. The most complete of these is the one by the Hīran poet ʿAdī b. Zayd [q.v.].

Bibliography: *Dīwān ʿAdī b. Zayd*, ed. M. al-Muʾayyid, Baghdad 1965, 181-4; Tabarī, i, 756-68; Masʿūdī, *Murūdj*, ed. Pellat, ii, 217-23; Ibn al-Athīr, ed. Beirut, i, 345-50; D.R. Hillers and Eleanore Cussini, *Palmyrene Aramaic texts*, Baltimore and London 1996; M. Piotrovsky, *The Arabic version of Queen Zenobia's (al-Zabbāʾ) story*, in *Palestinskii Sbornik*, lxxxiv (1970), 170-84; G.W. Bowersock, *Roman Arabia*, Cambridge, Mass. 1983, 136-7.

(IRFAN SHAHĪD)

ZABĪB (A.), dried grapes, raisins, or currants. In the mediaeval Islamic culinary tradition, raisins were deemed indispensable for meat dishes of chicken or mutton with a sweet-sour character, such as those of Persian origin called *zīrbādī* or *sīkbādī* [q.v.], in which the sweetness of the dried grapes (sometimes combined with another dried fruit like apricot or additional sugar) is balanced by the acidity of vinegar. In another kind of preparation, the meat is initially cooked in a vinegar and raisin stock. A dish called *zabībīyya*, probably of Egyptian provenance, was prepared from fresh fish with a sweet and sour spiced sauce poured over it. In the recipes for substantial main dishes, two kinds of raisin, *zabīb aḥmar* and *zabīb aswad* are mentioned. The best kind of raisin was large with a lot of flesh and small seeds.

Raisins occurred also in a variety of other domestic preparations. For example, a kind of "mustard sauce" to accompany fowl was made from raisin extract (*māʾ zabīb*) and pomegranate seeds (presumably the acidic variety) in which dried spices, crushed almonds and salt were "dissolved". Raisins were also used in the preparation of a beverage called *fukkāʾ*, a sparkling, fermented beer-like liquor. Certain home-made remedies, like the electuary (*māʾ dīn*), called for a large quantity of raisins, the seeds of which had to be removed before cooking; the preparation was used to avoid stomach disorders after eating greasy, fatty foods.

In the mediaeval medical literature devoted to dietetics, raisins are described as moderately hot and moist in character and as having a fattening quality. Abū

زبانیه

امروزه در زبان عربی به قدرت گفتگو و سخنوری و کلام و واژگان تشکیل دهنده آن، لغت می‌گویند و واژه لسان را به آن اطلاق نمی‌کنند.

مرحوم دهخدا در کتاب گرانقدر *امثال و حکم*، ضرب المثل‌ها و اشعار حکمی و کنایاتی را پیرامون این واژه گرد آورده است که برای اطلاع از آنها به آن کتاب مراجعه نمایند.

منابع: *قرآن کریم*؛ *معجم احصایی لغتنامه دهخدا*؛ *امثال و حکم*؛ *کیمیای سعادت*؛ *معراج السعاده*؛ *شکارگران باستان*، اثر پرفسور سولاس. شهاب مشکساران

✓ **زبانیه**، کلمه‌ای است قرآنی، به معنای آتشیان دوزخیان یا به تعبیر صریح‌تر نگهبان دوزخ. نگهبان اصلی یا سرنگهبان جهنم «مالک» نام دارد که فقط یک بار به نام او در قرآن کریم اشاره شده است (زخرف، ۷۷). در آیه ۳۰ سوره مدثر تصریح شده است که تعداد نگهبانان دوزخ ۱۹ نفر است. همچنین بهشت هم نگهبان و خدمتکاران خواری و دلپسندی دارد، و نام سرنگهبان اصلی بهشت در سنت و عرف ادب عربی و فارسی رضوان است. ولی به چنین شخصیت و نام او در قرآن کریم تصریح یا اشاره نشده است (← رضوان).

زبانیه فقط یک بار در قرآن مجید آمده است «فلیدع نادیه. سندع الزبانیه» ([کافر! مشرک، مذبحخانه] هم مجلسیان را به یاری بخواند. ما نیز آتشیانان دوزخ را فراخوانیم) (علق، ۱۷ و ۱۸). واژه‌پژوهان و فرهنگ نگاران قرآن این کلمه را به تعابیر و برداشتهای گوناگون معنی یا تفسیر کرده‌اند. مایه شگفتی است که این کلمه از مفردات راغب اصفهانی (م ۴۲۵ ق) فوت شده است. اما واژه‌نامه‌های قرآنی کهن‌تر از آن، آن را آورده و به ایجاز معنی کرده‌اند. در تفسیر *غریب القرآن*، اثر زید شهید (ح ۷۸-۱۲۱ ق) آن را فرشتگان و شرطه‌ها (نگهبانان) معنی کرده است (تفسیر *غریب القرآن*، الشهد زید بن علی بن الحسین، محمد جواد الحسینی الجلالی، ۴۹). از ابن عباس (م ۶۸ ق) نقل شده که زبانیه جمع است و مفرد آن زبینه و معنای آن ملائکه/فرشتگان است (معجم *غریب القرآن* متخرجاً من صحیح البخاری، محمد فؤاد عبدالباقی، ۷۸).

در تفسیر *غریب القرآن*، اثر ابن قتیبه (۲۱۳-۲۷۶ ق) از قول قتاده، آن را به معنای شرط (نگهبانان) آورده، و سپس می‌گوید که دیگران (بدون ذکر نام آنها) آن را از ریشه زتن به معنای دفع (راندن، دور کردن) دانسته‌اند. چرا که دوزخیان را به سوی دوزخ می‌رانند و مفرد آن زبینه است (تفسیر *غریب القرآن*، ابی محمد

السعاده آمده است؛ بدانکه بسیاری از آفات... از غیبت و بهتان و دروغ و شماتت و سخریت و جدال و مرء و مزاح و تکلم بما لایعنی و فحش و غیر اینها از مفساد زبان است و ضرر این عضو بیشتر از ضرر سایر اعضا است و آفات آن افزونتر از آفات سایر جوارح... و هر یک از اینها منجر به اخلاق رذیله و ملکات فاسده می‌گردد و وجه رسوخ ملکات و اخلاق در نفس به واسطه تکرار اعمال و افعال است پس طالب معالی اخلاق را لازم است که محافظت نفس و اعضا هر دو را بنماید و چنانکه مذکور شد عمده اعضائی که مصدر افعال ذمیمه است که منجر به اخلاق رذیله می‌گردد، زبان است و آن بهترین آلات شیطان در گمراهی بنی نوع بشر است چون عضوی است فسیح المیزان و وسیع الجولان، مجال آن بی حد و نهایت و استعمال آن در غایت سهولت و سرکشی آن از سایر اعضا بیشتر است؛ پس هر کس آن را مطلق العنان ساخت شیطان او را بوادی ضلالت رسانید و به سر منزل خذلان و هلاکت کشانید؛ لذا محافظت آن و مراقبت احوال آن واجب و لازم است و کسی از شر آن نجات نمی‌یابد مگر آن را به قید شریعت مقید سازد و عنان آن را کشیده رها نکند مگر در سخنی که نفع لازمی از برای دنیا و آخرت داشته باشد.

از حضرت صادق (ع) روایت شده است که هیچ روزی نیست مگر این که هر عضوی از اعضا به زبان خطاب می‌کند و می‌گوید تو را به خدا قسم می‌دهم که ما را به عذاب نیندازی. و حضرت رسول (ص) فرمودند «هیچ ندادند آدمی را بدتر از زبان درازی» و نیز ایشان فرموده‌اند: «هر که خاموش بود، سلامت یافت». و ابو حامد محمد غزالی در *کیمیای سعادت* می‌گوید که این سخن پیامبر را درک نمی‌کنی تا آفتهای زبان را ندانی این زبان که از عجایب صنع حق تعالی است، به صورت پاره گوشتی است و به حقیقت هر چه اندر وجود است اندر زیر تصرف وی است، بلکه آنچه اندر عدم است نیز... نایب عقل است... و نایب وهم و خیال نیز... ولایت زبان اندر همه روان است همچون ولایت دل... چون سخنهای زشت گوید دل تاریک شود و چون سخن حق گوید دل به روشن شدن رسد و چون سخن دروغ و کره گوید دل نیز کره گردد... چون بدن جهان شود، حضرت الهیت که مشاهدت آن و غایت همه لذتها است، اندر دل وی کره نماید و راست نبیند و از سعادت آن لذت محروم ماند، چنانکه روی نیکواندراینه کره زشت شود... لذت جمال صورت، باطل شود. کارهای آن جهان و کار الهی هم چنین بود. پس راستی و کژی دل تبع راستی و کژی زبان است و برای این گفت رسول - علیه السلام - ایمان مستقیم و راست نبود تا دل راست نباشد و دل راست نبود تا زبان راست نبود.